

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Dispvtaiones Theologicae

Quatuor Tomis distinctæ: Qvibus Vniversa Theologia Scholastica Clare,
Breviter & accuratè explicatur

De Deo, Et De Angelis

Martinon, Jean

Burdegalae, 1644

Dispvatio XXX. De persona Spiritus sancti.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73898](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73898)

DISPUTATIO TRIGESIMA;

De Persona Spiritus sancti.

- Sectio I. *An Spiritus sanctus producat à Patre & Filio?*
 Sectio II. *An Spiritus sanctus distingueretur realiter à Filio; si non procederet ab illo?*
 Sectio III. *An Spiritus sanctus procedat immediatè à Patre & Filio?*
 Sectio IV. *Vtrum Spiritus sanctus per se requirat ex vi sua processus formaliter duas personas spirantes.*
 Sectio V. *Soluntur argumenta contraria opiniois.*
 Sectio VI. *De nominibus Spiritus sancti.*

DE Persona Spiritus sancti peculiariter disputat sanctus Thomas quest. 36. & duabus sequentibus. In quarum prima docet 1. nomen Spiritus sancti esse proprium personæ diuinæ procedentis per modum amoris: non ex vi vocis, sed ex accommodatione & vsu Scripturæ, cuius duplicem rationem congruentem assignat, quam nos inferius sectione 6. referemus, & explicabimus. 2. Spiritum sanctum procedere non solum à Patre, verum etiam à Filio: idque necessarium esse ut ab illo distinguatur realiter. Quia personæ diuinæ non possunt distingui ab inuicem nisi per relationem originis vnus ab alia, & oppositionem relatiuam inter se. 3. Dici posse Patrem per Filium spirare Spiritum sanctum: vel, quod idem est, Spiritum sanctum procedere à Patre per Filium; quia Filius habet à Patre quod ab eo procedat Spiritus sanctus: accipit enim ab eo virtutem spirandi. 4. Patrem & Filium esse vnum principium Spiritus sancti: quia sunt vnum in omnibus, in quibus non distinguit inter eos relationis oppositio. Vnde cum in eo quod est esse principium Spiritus sancti non opponantur relatiuè inter se, sequitur, Patrem & Filium esse vnum principium Spiritus sancti. In secunda affirmat nomen amoris personaliter acceptum esse proprium Spiritus sancti: quatenus scilicet illo vtitur accommodatiuè ad exprimendam habitudinem eius personæ, quæ procedit per modum amoris, ad suum principium. Et Patrem, ac Filium, se quidem diligere Spiritu sancto, si diligere sumatur notionaliter, prout idem significat, ac spirare amorem procedentem. Secus autem si sumatur essentialiter; prout est idem ac amare. Non enim se amant formaliter Spiritu sancto, sed sua essentia quæ est illis actus amandi, æquè ac intelligendi. In tertia docet nomen Doni esse personale in

diuinis, & proprium Spiritui sancto. Personale quidem, propterea quod nomine Domini importatur aptitudo ut donetur. Quod autem donatur, habet aptitudinem, vel habitudinem, & ad id a quo datur, & ad id cui datur. Non enim daretur ab aliquo nisi esset eius, & ad hoc alicui datur, ut eius sit. Personam autem diuinam dicitur esse alicuius, vel secundum originem, sicut Filius est Patris: vel in quantum ab alio habetur: nempe a rationali creatura, quæ potest illa fieri, & vti eius effectu. Quare nomen Domini in diuinis significat personam procedentem ab alia, a qua potest donari creatura rationali. Est verò idem nomen proprium Spiritui sancto: quia importat gratuitam donationem. Ratio autem gratiæ donationis est amor. Ideo enim damus gratis aliquid alteri, quia volumus ei bonum. Primum ergo quod damus ei, est amor quo volumus ei bonum. Vnde manifestum est amorem habere rationem primi doni, per quod omnia gratuita donantur. Cum ergo Spiritus sanctus procedat, ut amor, procedit in ratione primi doni. Hæc D. Thomas, quæ sequentibus sectionibus explicanda sunt.

SECTIO I.

An Spiritus sanctus producatur a Patre & Filio?

SPIRITUM Sanctum a Patre procedere testatur expressè Scriptura Ioan. 15. ver. 26. *Cum autem venerit Paracletus ille, quem ego mittam vobis spiritum veritatis qui a Patre procedit.* Idque apud omnes tam Græcos quam Latinos indubitatum est. De filio autem, de quo Græci Iuniores negant, idem ibidem insinuat, cum ait Christus, Paracletum illum spiritum veritatis missum iri a se. Etenim una persona in diuinis non mittitur ab alia, nisi procedat ab illa, ut patet disput. sequenti sect. 5. Ergo cum Christus significat Spiritum sanctum a se mitti, significat etiam a se produci. Idem ex eo Ioanis loco, & similibus colligunt sancti Patres, Athan. in epist. ad Serapionem Episcoporum Truies. post medium. & epist. 1. ad Serapionem Episcop. initio, Nazianzenus Orat. 37. post med. August. lib. 4. de Trin. cap. 20. Gregor. Homil. 26. in Euangelia, & Cyril. lib. 20. in Ioan. cap. 33. initio, & cap. vlt. in fine & epist. 10. paulo ante Anathematismos, ubi etiam notat eandem ob causam Spiritum sanctum vocari a Christo spiritum veritatis. Est enim inquit, Spiritus veritatis nominatus: & Christus ipse veritas est. *Emititur ab eo quemadmodum & ex Deo Patre.* Eandem missionem Christus reipia confirmavit, & processionem Spiritus sancti a se ipso insinuavit, Ioan. 20. quando insufflauit in Apostolos, dicens, *Accipite Spiritum sanctum,* &c. Ad significandum, quod sicut

Probat ex Scriptura Spiritum sanctum procedere a Filio.

halitus ab ore hominis insufflantis procedit sic Spiritum sanctum quem illis dabat, a se procedere. Deinde Ioan. 16. Christus de Spiritu sancto sic ait: *Ille me clarificabit, quia de me accipiet: formaliter scilicet ut meo, & a me ipso, ut exponunt sancti Patres, Athanas. in epist. ad Serapionem. Nazianz. orat. 49. in fine, Epiphanius in Anchor. col. 7. Didymus lib. 2. de Spiritu sancto post med. Cyril. Hierosol. Catecheli 16. post med. Cyril. Alexandr. lib. 13. Theol. cap. 3. initio, Synodus Alexandr. in epistola ad Nestorium, quæ extat in Concilio Epheso longe post initium, Hilar. lib. 8. de Trinit. post med. Ambr. lib. 5. de fide ad Gratian. cap. 6. fere initio, August. tract. 99. & 100. in Ioan. Leo serm. 1. de Pentecoste cap. 3. & Anselm. lib. de processione Spiritus sancti cap. 8. & 11. Eademque de causa Spiritus sanctus in Scriptura vocatur sapius Spiritus Christi, & spiritus Filij: ut ad Gal. 4. *Quoniam estis Filij Dei, misit Deus spiritum Filij sui in corda vestra* Vbi sermo est de Spiritu sancto, cuius tempora sunt eorum honorum, ut dixit Paulus alibi. Et ad Rom. 8. *Vos in carne non estis, sed in spiritu. Si tamen spiritus Dei habitet in vobis. Si quis autem non habet spiritum Christi, hic non est eius.* Et Acto. 16. *Transiuntes Phrygiam, & Galatia regionem, verati sunt a Spiritu sancto loqui Verbum Dei in Asia. Cuius venissent autem in Mysiam, tentabant ire in Bithyniam, & non permisit eos Spiritus IESU.* Ex quo loquendi modo Spiritum sanctum a Filio procedere inferunt Cyril. Alexand. dial. de Trinit. lib. 3. post med. & August. tract. 90. in Ioan. Secundo, idem expressè docent Concilia generalia, Nicænum secundum A. C. 7. in definitione seu confessione fidei, Lateran. cill. sub Innocentio III. cap. Firmiter, initio.*

Lugdunense cap. vnico de summa Trinit. Florent. in litteris vnionis, & in Decreto Eugenij, initio. Quibus adde Synodum Alexand. in epist. ad Nestorium, approbata à concilio Ephesino longe post initium: Toletana primam, quartam, sextam, octauam & vnde simum, in professione fidei: Heistellane apud Bedam lib. 4. historia Anglicana cap. 17. Aquisgranense sub Carolo Magno, cuius mentionem facit Aimonijs lib. 4. de gestis Francor. cap. 95. & Vormatiens. in professione fidei.

Idem tertio expressè affirmant sancti Patres Hilar. lib. 2. de Trinit. August. lib. 5. de Trinit. cap. 11. Anselmus lib. de process. Spiritus sancti cap. 8. & sequentibus, & alij Patres Latini vnanimi consensu. Ex Græcis vero Didymus, Athanasius, Cyrillus vterque, Epiphanius, Chrysost. Nazianz. & alij, locis partim supra citatis, partim inferius referendis.

Accedit quarto ratio logica, quia si Spiritus sanctus non procederet à Filio, non distingueretur realiter ab illo, atque ita in diuinis duæ tantum essent personæ, vt probabitur sectione sequenti. Item sicut filius à Patre procedit per secunditatem actus essentialis intelligendi: ita Spiritus sanctus, per secunditatem actus volendi. Ratio autem intelligentiæ prior est, quam ratio amoris & affectus: quia nihil potest esse volitum, nisi sit cognitum; & cognitio ratione prior est, quia se habet vt conditio necessaria ex parte obiecti, vt terminare possit actum voluntatis. Vnde similiter secunditas, & processio ac communicatio secundum intelligentiam, est ratio prior, quam secunditas, & processio ac communicatio secundum voluntatem. Et terminus procedens secundum intelligentiam, quemadmodum accipit essentiam diuinam & perfectionem omnem non repugnantem: sic accipit voluntatis secunditatem, quæ vnica est. Quare per eandem constituitur cum genitore vnus principium ad spirandum: sicut per eandem essentiam Pater, Filius, & Spiritus sanctus, constituntur vnus Deus: & per eandem omnipotentiam vnus omnipotens. Hæc rationi consonat illud Christi Ioan. 16. Ille (Spiritus sanctus) me clarificabit, qui a deo accipiet, & annuntiabit vobis. Omnia quæ habet Pater, mea sunt (formaliter mihi communicata, excepta scilicet proprietate patris) propterea dixi quia de deo accipiet, & annuntiabit vobis.

Obiiciunt primo Græci Schismatici Scripturam non asserere Spiritum sanctum procedere à Filio, sed à Patre. Argui de eius processione nihil aliud affirmandum est, quam quod ipsa reuelauit: iuxta illud Cyrilli Hierosol. Catechesi 16. Dicamus de Spiritu sancto ea tantum quæ scripta sunt. Si quid autem scriptum non est, curiose non scrutamur.

Respondeo, Scripturam locis ante commemoratis Ioan. 14. 16. & 20. Roman. 8. Gal. 4. & Actor. 16. satis aperte significare

Spiritum sanctum procedere à Filio. Eademque loca sic interpretantur Patres Græci & Latini communiter, quorum plurima testimonia videri possunt apud Suar. lib. 10. cap. 1. num. 5. 6. & 7. & apud Didacum Ruis disp. 67. sect. 3. 6. 7. & 8. & nos sepe rursus non pauca indicauimus.

Obiiciunt secundò in Concilio Constantinop. 1. de Spiritu sancto asseri, quòd à Patre procedat. De Filio autem nullam ibi mentionem fuisse factam. Nimirum quia non procedit à Filio. Antiqui Concilium male id reuocauerunt. Debebat enim principium totale & adequatum Spiritus sancti assignari. Quòd verò est in simbolo Nicæno, vt cantatur à Latina Ecclesia. Qui ex Patre Filioque procedit, aiunt non esse definitum à Concilio Nicæno primo, cuius illud symbolum: sed perperam additum à Latinis, contra mentem Concilij, & expressam prohibitionem Concilij Chalcedonenfis actione 5. in secunda fidei definitione, & Ephesini in expositione symboli Nicæni. Et in epist. Cyrilli ad Ioannem Antiochen. Nam anathemate teriunt eos, qui aut fuerint aut fidem componere à fide Nicæni Concilij.

Respondeo, in Concilio Constantinop. 1. de Spiritu sancto asseri, quòd à Patre procedat: an verò etiam à Filio, neque ibi asseritur, neque negatur. Neque etiam ibi declarari hoc debuit: quia tunc non erat questio, quòdnam esset principium adequatum & totale Spiritus sancti: & ad refutandas hæretes tunc exortas sufficiebat id quòd à Concilio expressum fuit. In Concilio verò Nicæno 1. quòd fuit antiquius Constantinopolitano 1. nihil aliud positum fuit in simbolo, nisi illud solum: Credo in Spiritum sanctum, quicquid dicat Loayza in Scholijs ad Concilium III. Toletan. Deinde à Constantinop. 1. additum fuit, Ex patre procedentem. Postremo ab alijs addita fuit particula, Filioque. Quæ quando, & à quibus addita primum fuerit, incertum est. Quòd enim dicunt aliqui, fuisse primo additam in concilio Romano sub Damaso incertum est. Nam in Concilio illo prout nunc extat tom. 1. Concil. nihil tale habetur, neque id aliqui probant ex Historia Tripartita lib. 9. cap. 14. Nam in capite illius neque sit mentio illius additionis, neque Concilij Romani sub Damaso. Constat tamen additio nem illam antiquissimam esse. Nam habetur in Concilio Toletano VIII. quòd fuit celebratum circ. annum Christi 653. Eademque affirmatur, antequam consuetudinem fuisse in Hispania vt in Ecclesijs sic publicè decantaretur. Habetur quoque in Nicæno secundo, quæ fuit septima Synodus Generalis, actione 7. in definitione, & processione fidei.

Perperam autem conueniunt Græci Schismatici de additione illa. Nam si Ecclesiæ licuit in Concilio Constantinopolitano primo addere symbolum Nicæni primi patris

Prof. 3. ex Patribus.

Probatur ratione.

5. Dilatur prima obiectio Græcorum.

Secunda obiectio.

Cyrill. Epist. 28.

Quando nam additum in simbolo. Quæ à Patre & Filio procedit.

NO
SAL

ticulam. Ex Patre procedentem, neque hoc ipsi reprehendunt: quidni postea licuerit eidem Ecclesie addere, *Filioque*? Quod autem Concilia Chalcedon. & Ephesin. anathematizant eos qui ausi fuerint aliam fidem componere a fide concilij Niceni primi: intelligendum est de alia, id est, de contraria, vel diuersa & repugante: non autem de alia quomodocunque, etiam per maiorem explanationem. Primo, quia alioquin Concil. Constantin. primu hoc anathema incurrisset: quippe quod aliquis Niceno primo, addidit. Secundo, quia Concilia priora non possunt eam legem ponere posterioribus, aut Summis Pontificibus, & Ecclesie vniuersae, ut occurrente necessitate non possint addere, & exponere, quae in prioribus fuerunt omnia, aut minus explicata. Sicut ergo Patres Constantinopolitani primi addiderant aliquid symbolo Niceno ad refutandum errorem Macedonianorum tunc exortum, ut ait Basil. epist. 60. Sic quia omisio illius particulae, *Filioque*, incipiebat esse Graecis occasio erroris, recte addita fuit a concilio Toletano octauo, Niceno secundo, Lateran. Florentino & aliis Generalibus. Siue additio facta fuerit primu a Toletano, vel a Romano sub Damaso, siue non: de quo parum refert, cum constet a multis Synodis Generalibus additionem illam approbatam fuisse.

Obiiciunt tertio Graecos Patres antiquos. Sed illis falso iuniores Graeci Schismatici sententiam suam opponunt. Nam Athanas in symbolo diserte asserit Spiritum sanctum procedere a Patre & Filio: de cuius symboli auctoritate vide Bellarm. lib. 2. de Christo cap. 25. & Genebrard. lib. 3. de Trinit. Idemque asserit epist. 1. & 2. ad Serapion. Episcopum. Idem etiam Didymus lib. 2. de Spiritu sancto, qui liber extat inter opera D. Hieronymi, a quo latine redditus fuit. Itemque Basilus lib. 3. contra Eunom: post id post initium, vbi ait Spiritum sanctum esse dignitate secundum a Filio, cum ab ipso sit. *Nam quemadmodum, inquit, Filius ordine quidem a Patre secundus est, quoniam ab illo est: & dignitate, quoniam origo atque causa essendi Pater ipsi est &c. Natura vero nullo modo secundus, quoniam in utroque una est deitas: ita videlicet Spiritus sanctus, est dignitate & ordine secundus a Filio est, non tamen vel similiter altera ipsum esse natura inde consequetur.* Et lib. 5. contra eundem Eunom. Spiritum sanctum vocat imaginem Filij. Quod etiam facit Gregor. Nyssen. in vita Gregorij Thaumaturgi. Imago autem processionem in portat ab eo cuius est imago, ut dicitur superiori ostendimus. Idem denique Chrysostomus tom. 5. veteris editionis hom. 1. & 2. de symbolo, Epiphan. haeresi. 69. & in Anchorato. Cyrill. Alexand. epist. 108. & alibi passim, sepius enim hanc veritatem inculcat & confirmat contra Theodoretum, qui primus ex antiquis oppositum dicere ausus est, quem diu post secuti sunt Theo-

phylact. & Euthymius. *Paucere etiam illis videtur D. Damascenus lib. 1. de fide cap. 11. in fine cum ait, Ex Filio Spiritum sanctum non dicimus.*

Sed quod attinet ad Theodoretum, ille aperte fuit Nestorianis, qui hunc errorem inter alios secuti sunt, ut habetur ex Concilio Ephesino & ex V. Synodo. collat. 5. in fine, & ex VI. Synodo. act. XI. in Epistola Sophronij, & ex confessione fidei Iustiniani Imperatoris, quae habetur tom. 2. Concilio. rum veteris editionis pag. 394. Male autem hunc suum errorem sic confirmat Theodoretus, cum in contradictione anathematis in 9. Cyrilli, sic ait: *Si Spiritum sanctum ex Filio aut per Filium suam essentiam habere dicas, ut blasphemari hanc & tanquam impiam aspernabimur. Credimus enim Filio dicenti Spiritus qui de Patre egreditur.* Quae argumentatio negatiua, est vitiosa. Nam vnum dicere, non est negare aliud non repugnans neque impossibile. Ad si Filio credit Theodoretus, ille satis significat Spiritum sanctum procedere a se. *Mar. 14.* & aliis locis supra citatis. Theophylacti vero & Euthymij, multo posteriorum auctoritas minoris est momenti, nec villo modo conferenda cum Graecis antiquioribus supra citatis, & cum Latinis omnibus: quorum sententiam & consensum non aspernarentur Graeci Iuniores, si starent maiorem suorum arbitrio, quos in Concilio Chalcedonensi, & in V. & VII. Synodo generali, magna cum veneratione Latinorum Patrum sententias recepisse constat ex eorumdem Conciliorum Actis.

An vero isti, & si qui alij, contrarium senserunt ante exortum apertum schisma tempore Leonis noni Summi Pontificis, quo tempore Graeca Ecclesia a Latina discessit propter articulum istum & aliorum alios, Romanique Pontificis obedientiae se subdixit, sensendi sint haeretici, parum referat. Excusant Suares lib. 10. cap. 1. & alij plerique. Damascenus vero a D. Thoma q. 10. de potentia art. 4. ad vlt. reuocatur ut improprie vel falso locutus: sed a quibusdam aliis excusatur, quasi non in re ipsa, sed in modo loquendi disenserit: atque id solum significare voluerit, Spiritum sanctum non esse ex filio ut ex patre, sed potius ex patre per filium. Quia non est ex filio tanquam ex primo fonte, sed ut habente virtutem spirandi a patre. Vnde sicut simili de causa dicitur Pater omnia creasse per Filium Ioan. 1. & ad Hebr. 1. sic &c. Ideoque Graeci frequentius dicunt Spiritum sanctum esse a Patre per filium, quam esse a patre & filio: quia per particulam, a, vel ex, absolute prolatam, primum fontem in diuinis significare solent: ut notauit Bessarion in libro pro vnione, qui extat in Actis Concilij Florentini post Decreta Concilij, cap. 4. & sequentibus, vbi etiam modus ille loquendi a Concilio approbatus fuit in literis vnionis quae habentur Iess. vlt.

MARTINUS
NICENSIS
D. N. I. S. P.

Athanas.
Bellarmia.
Genebrard.

Gregor.
Chrysost.
Epiphan.
Cyrill.
paulo ante
Anathematis.

Theodoret

SECTIO II.

An Spiritus Sanctus distinguatur realiter à Filio, si non procederet ab illo?

12. **R**espondeo negativè cum D. Thom. q. 36. art. 2. S. Bonau. in 1. dist. ij. art. 1. q. 1. Durando in eodem q. 2. & pluribus aliis veterù scholast. quos sequuntur communiter recentiores, Caietan. Torres, Molina, Bannes, Cumei, & alij interpretes D. Thomæ ad q. 36. art. 2. Vasq. disp. 147. cap. 4. Suarez lib. 1. o. cap. 2. Ruis disp. 68. sect. 2. Cuniga disp. 11. dub. 2. mensuro 1. num. 2.

Conclusio negatiua probatur.

Ratio præcipua est, quia non esset sufficiens fundamentum distinctionis realis inter Filium & Spiritum sanctum, posita summa communicabilitate & identificabilitate que est in diuinis, & sublatâ processione inter Filium & Spiritum sanctum. Nam sicut pater non est duo realiter, & eo quodd sit genitor & spirator: sic terminus illi respondens non esset duo realiter, ex eo quodd esset genitus & spiratus. Neque enim tunc maior distinctio inter terminos, quam inter principia intelligi deberet. Quare si per impossibile Spiritus sanctus non procederet à filio, sed à patre solo, sicut Filius: non tantum non foret Spiritus qui nunc est: sed neque foret hoc ipso vllum fundamentum distinctionis realis inter Filium & Spiritum sanctum. Semora enim distinctione Filij à Spiritu sancto vt fundata in origine vnus ab alio: non foret maior ratio ex natura rei distinctionis realis inter duas origines passiuas, vnâ intellectiouis, alteram volitionis: quam inter duas actiuas similes, in Patre existentes. Ergo sicut actiuæ in principio sunt idem realiter: quia scilicet inter eas non est origo: sic passiuæ in termino essent idem realiter, si inter illas non esset ordo originis. Certè non esset fundamentum, quidni tam essent realiter idem productiones passiuæ Verbi, & Spiritus sancti: quam actiuæ eorundem. Sicut enim se habent actiuæ ad inuicem; ita & passiuæ tunc se haberent: & præcisa ratio passiuæ productionis non potest magis exigere, cæteris paribus, distinctionem realem, quam actiuæ.

13. Præterea vel fundaretur in eo casu distinctio Filij à Spiritu sancto in prioritate originis vnus ab alio: vel in prioritate rationis. Non in primo, quia non foret vnus ab alio: supponimus enim Spiritum sanctum non produci à filio, neque Filium à Spiritu sancto, sed vtrumque à Patre solo. Non etiam in secundo, quia id non sufficit: alioqui differret realiter paternitas à spiratione actiuâ, cui ratione prius supponitur: sicut intellectio præsupponitur volitioni. Item in diuinis omnia sunt vnus, vbi non obuiat oppositio relatiua, ex comuni Patrum & Doctorum consensu & Conciliis approba-

to. Talis autem oppositio fundatur in originibus quia scilicet in Deo omnia debent ad simplicissimam vnitatem identificari quantum fieri potest, & habere summam vnitatem & simplicitatem, quæ illorum rationibus & proprietatibus non repugnat, & quàm maxima & perfectissima esse potest. Pertinet enim hoc ad diuinam perfectionem: sicut in aliis attributis intellectus, voluntatis omnipotentia, cognitionis, volitionis, & cæteris vid. e. licet. Atqui cessante, distinctione requisita inter producentem & productum realiter, nulla est ratio distinctionis realis. Ergo sicut non est distinctio realis inter intellectum & voluntatem diuinam, & alia attributa absoluta, neque inter fecunditatem generandi & spirandi: sic neque esset inter terminum genitum & spiratum, huc inter Filium & Spiritum sanctum, si inter illos non esset ordo originis.

Contrarium sentiunt Scotus in 1. dist. 11. q. 2. & Henricus quodlib. 5. q. 9. qui obiciunt primò, si Spiritus sanctus à Filio solo procederet, & non à Patre: distingueretur tamen ab illo. Ergo similiter, quamuis procederet à solo Patre, & non à Filio: distingueretur tamen à Filio. Sectò addò, si Spiritus sanctus non procederet à Patre vel à Filio, & tamen esset: haberet eandem entitatem, quam nunc habet: ergo & eandem vnitatem, & distinctionem ab aliis. Vnitatem enim & distinctionem sequuntur entitatem: & vnumquodque distinguitur ab aliis, per id quo constituitur in propria entitate. Tertio, Pater & Filius distinguuntur realiter à Spiritu sancto non modò ratione spirationis actiuæ, sed etiam per rationes proprias quibus differunt inter se: quæ rationes differunt à spiratione actiuâ comuni vtrique, & secundum id quod illi addunt, non producent Spiritum sanctum; neque habent ipsam oppositionem relatiuam originis: & tamen ab illo distinguuntur realiter. Ergo factum est principium illud in quo præcipue fundatur nostra assertio, in diuinis omnia esse vnus vbi non obuiat oppositio originis. Neque respondeas rationes proprias Patris, quæ mediâcè opponi Spiritui sancto, nempe mediâcè spiratione actiuâ quam exigunt, & ad quam per se tendunt. Nam id non sufficit, vt ratione talis oppositionis solus vnus sit: debet necessariò distinctio realis. Alioquin natura, seu essentia diuina, deberet distingui realiter à personis procedentibus: quippe quæ ipsis relatiuè opponitur mediâcè: nimirum Filio, mediâcè fecunditate generandi, & Spiritui sancto, mediâcè fecunditate spirandi: quas fecunditates necessariò exigunt, & ad illas per se tendit. Quod ergo Pater & Filius secundum proprias rationes distinguuntur à Spiritu sancto, non est propter oppositionem originis: sed ex propria ratione, seu quidditate & entitate talium rationum. Vnde, similiter distinguerentur, licet illis non adueniret

14. Scotus Henricus

Contraria sententia refutatur

ratio actus, & ratio principii respectu Spiritus sancti.

Ad primum respondent Molina, Vasques, & alij communiter, licet Spiritus sanctus non procederet immediatè à Patre, sed tantùm mediatè, per Filium à Patre realiter productum: ita ut Pater non identificaretur spirationi actiue, sed solus Filius, qui solus habet formaliter fecunditatem voluntatis, sicut pater solus habet facultatem intellectus: adhuc tamen fore fundamentum sufficiens distinguendi realiter Spiritum sanctum à Patre propter realem productionem, remota licet & mediatam. Quatenus Pater in eo casu produceret realiter Filium, & per Filium, produceret Spiritum sanctum: atque ita haberet Spiritus sanctus realem habitudinem originis ad Patrem, eumque præsupponeret tanquam principium reale sui, remotè quidem, sed tamen realiter influens per se, & constitutum in priori originis per paternitatem, tanquam rationem propriam & peculiarem spiratoris remoti. Sicut in Filio supponeret filiationem, tanquam rationem propriam & peculiarem spiratoris proximi.

Contra, quam solutionem instari potest, quia productio remota tantùm, & mediatam, non infert necessariò distinctionem realem inter productum & producens remotè. Neque enim implicat nepotem reproducere avum, & lumen A reproducere lumen B, à quo fuit productum mediantè alio. In diuinis autem est identitas quàm maxima esse potest. Ergo non esset distinctio inter Patrem & Spiritum sanctum, si pater remotè tantùm per filium, illum produceret. Respondeo maiorem huius argumenti veram esse, tantum de producente remoto per accidens præsupposito, id est, respectu producti non essentialiter & ex natura sua, sed per accidens tantùm illi subordinati. Cuiusmodi est avus respectu nepotis, & unum lumen respectu alterius. Secus autem de producente, cui essentialiter & ex natura sua, vel ex propria ratione subordinatur productum absoluta necessitate. Hoc enim ipso quòd illi subordinatur necessariò, manifestum est debere ab illo necessariò distinguì. Nihil enim subordinatur necessariò sibi ipsi. Atqui Spiritus sanctus ex propria sua ratione, & essentia seu quidditate sua proprietatis, subordinatur originaliter Patri, & in eo casu subordinatur illi absoluta necessitate. Cùm supponamus Spiritum sanctum procedere à Patre remoto per Filium: Processiones autem diuinae non sunt, neque rectè concipi possunt in illo casu esse à vilo principio, nisi per se & absolute necessario ad talem productionem: cum mutua exigentia & æquali necessitate absoluta, inter producens & productum. Ita ut ex propria illorum ratione absolute necessarium sit vni produ-

cere, & alteri produci ab illo. Quæcumque enim pertinent ad existentiam personarum diuinarum, sunt absolute necessaria.

Ad secundum respondeo Spiritum sanctum in eo casu non fore eundem qui nunc est: quia deesset ratio, cui idem esset, neque habiturum eandem entitatem quam nunc habet: ideoque nec eandem distinctionem. Entitas enim propria, & quidditas Spiritus sancti qui nunc est, est spiratio passiva & substantialiter terminata spirationis actiue, & communis Patri & Filio, & vtrique identificata, vnde per illam vtrique opponitur. Sed neque etiam Pater & Filius in eo casu essent propriè Pater & Filius, neque haberent essentiam quam nunc habent: cum per eam quam habent ipsa, opponantur realiter Spiritui sancto, sintque ipsius origo actiua, etiam quatenus sunt Pater & Filius. Nam de ratione Patri & Filij est dare & accipere naturam cum fecunditate spirandi. Vnde etiam fit ut quòd Pater & Filius, ac secundum rationes proprias, habeant respectum principij realis, & realem oppositionem ad Spiritum sanctum: ac prinde distinguantur ab illo, non tantùm quòd spirantes: sed etiam quòd Pater & Filius.

Dices: si non esset in eo casu Spiritus sanctus qui nunc est, nullus esset; quia omnis alius est impossibilis. Respondeo ita esse: sed sensus quætionis præsentis hypotheticus est, & per locum intrinsicum, ex suppositione impossibili stante, seque ipsam non destruentem: nimirum, si Trinitas esset secunda ad intra, non eo modo, quo nunc est, sed alio, licet recipi impossibili: quo pacto se haberent diuinae fecunditates, atque earum termini? Supposita etiam communicabilitate, & summa identificabilitate in diuinis, quanta omnino esse potest, iuxta illud principium communiter receptum à Theologis & sanctis Patribus, & à pluribus Conciliis traditum, *In diuinis omnia sunt vnum, ubi non obuiat oppositio originis.*

Ad tertium respondeo, Patrem & Filium etiam secundum eam rationem propriam, quam superaddunt spirationi actiue communi, oppositè relatiuè per habitudinem originis ad Spiritum sanctum, quatenus illæ rationes per se tendunt vterius ad realem productionem Spiritus sancti, cuius fecunditatem exigunt & important. Et quomòdò hæc oppositio & habitudo sit mediata secundum rationem, quatenus Spiritus sanctus non procedit immediatè à Patre & Filio secundum rationes eorum proprias, sed secundum rationem communem spiratoris, ut infra declarabitur: alio tamen modo se habent, quàm essentia seu natura diuina. Hæc enim secundum se non est realiter relatiua ad intra; sed ex natura sua se habet veluti commune subiectum relationum omnium, quibus

175.
Si Spiritus
sanctus
procederet à
Patre
immediatè
ab illo pro-
cederet.

176.

177.
Si Spiritus
sanctus
procederet à
Patre
immediatè
ab illo pro-
cederet.

178.
Pater & Fi-
lius, qui
taliter oppo-
nuntur
inter se
sicut Spiritus
sanctus.

omnibus immeritate coniungitur, seu potius identificatur, & ad omnes fecunditates atque ad eorum terminos se habet veluti eadem ratio secundum rem, & communis realiter. At vero propria ratio Patris aut Filij, secundum id quod superaddit spirationi actiuae, non ita se habet: sed & realiter relatiua est secundum se formaliter, & spirationi actiuae praesupponitur velut ratio hypostatica, propria & peculiaris illius personae quae spirans esse debet, atque illi soli identificabilis, & consequenter distincta a spirato. Intelligi autem non potest aliquid esse proprium & peculiare personae, quae alteri opponitur, quod ab ea non distinguitur. Si enim persona distinguitur: id etiam quod ei peculiare est, distinguetur. Ita teret Vasq. disp. 147. cap. 8. num. 41. apud quem plura videntur, & apud Molin. quaest. 36. art. 2. disp. 3.

19. Instabis quia si filij distinguitur realiter a spiratione passiva, licet non sit illius origo realiter immediata, sed sola spiratio actiua, propterea quod spiratio actiua identificatur filiationi tanquam proprietati personali necessario praesupposita ad spirandum: necesse autem est distingui a spirato personam quae debet esse spirator, vi spirationis actiuae ipsam praesupponentis, atque etiam vi propriae huius personalitatis spirationem actiuam exigentis: contra hoc facit, quod sicut spiratio actiua identificatur filiationi, tanquam proprietati personali ipsam exigenti & praesupposita: ita eadem spiratio actiua identificatur paternitati tanquam proprietati personali ipsam exigenti & praesupposita. Ergo si propter hoc distinguitur filius realiter a spiratione passiva: debet & spiratio actiua distingui realiter a filiatione. Atque ita Pater non tantum quae spirator, sed etiam quae spirator distinguetur realiter a Filio. Sicut Filius non tantum quae spirator, sed etiam quae Filius distinguitur realiter a Spiritu sancto. Respondeo negando consequentiam. Tantum enim inferri potest quod proprietates personalis Patris distinguitur realiter a Spiritu sancto, sicut proprietates personalis Filij distinguitur a Spiritu sancto. Ratio est quia paternitas non identificatur spirationi actiuae tanquam proprietati personali & incommunicabili, sicut spiratio actiua identificatur filiationi tanquam proprietati personali Filij. Nam spiratio actiua non est proprietates personalis, siue hypostatica, cum non sit incommunicabilis.

20. Dices hoc responsum petere principium contra Graecos Schismaticos, & praesupponere definitionem Conciliorum, quod Spiritus sanctus a Filio procedat, quodque idcirco spiratio actiua sit communis Patri & Filio: non autem reddere rationem cur Concilia id contra Graecos definiuerint. Et tamen illa ratio quaeritur:

& iam allata, ut sufficiens, reddi solet. Patet quia Graeci, qui putant solum Patrem producere Spiritum sanctum, asserunt spirationem actiuam esse aequae personalem & incommunicabilem, atque ipsam paternitatem. Respondeo non propterea peti principium: neque hoc affirmari ad probandum Spiritum sanctum procedere a Filio: sed tantum ad explicandum quem modo distinguatur ab illo, etiam quae Filius est, ex hypothese vera quod simul sit spirator. Ratio autem quae probatur efficaciter Spiritum sanctum procedere a Filio, est quia alioqui non distinguetur realiter ab illo, ut exposuimus num. 12.

SECTIO III.

An Spiritus sanctus procedat immediate a Patre & Filio?

Respondeo Spiritum sanctum non procedere immediate secundum rationem a Patre & Filio, secundum propriam rationem Patris & Filii: sed secundum rationem spirationis actiuae, per quam constituuntur formaliter in esse vnus spiratoris, & vnus principij respectu Spiritus sancti. Declaratur & probatur responsum. Primo, quod Pater & Filius sint vnum principium, & vnus spirator, per vnam & eandem virtutem spirandi, patet ex literis vnionis in fine Concilij Florentini, & ex Lugdunensi cap. vnico de Summa Trinit. in sexto, vbi traditur vnum principium, vnus spirator, vna virtus spirandi & definiturque Spiritum sanctum a Patre & Filio, non tanquam a duobus principijs, sed tanquam ab vno principio, nec duabus spirationibus, sed vnica spiratione procedere. Idem longè ante docuerat expressè S. Augustin. lib. 5. de Trinit. cap. 24. in haec verba, *Faundum est Patrem & Filium principium esse Spiritus sancti, non duo principia. Sed sic Patrem & Filium vnus Deus, & ad creaturam relatiue vnus creator, & vnus Dominus: sic relatiue ad Spiritum sanctum, vnum principium.* Eandemque esse sententiam omnium Patrum & Doctorum Orthodoxorum, fidemque sacrosanctae Romanae Ecclesiae, affirmat Consilium Lugdunense cap. cit.

Idem etiam confirmat ratio Theologica: quia Filius a Patre recipit totam essentiam & voluntatem eius: & recipit illam adhuc fecundam in actu primo, quia recipit illam per productionem & communicationem intellectus, quae prior est productione & communicatione per voluntatem. Ergo Filius per eandem voluntatem fecundam necessario spirat simul cum patre. Ita vt sicut per eandem omnipotentiam tres personae diuinae operantur indiuisim ad extra, quicquid operantur.

21. Spiritus sanctus procedit immediate a Patre & Filio, quae talibus: sed prout sunt vnus spirator.

22. Probatum ratione.

neque possunt aliter operari: sic Pater & Filius per eandem voluntatem secundam necessario spirant & producant Spiritum sanctum indivisum, virtute ac productione unica & indivisibili. Utque omnipotentia constituit Patrem & Filium & Spiritum sanctum in esse unius omnipotentis, à quo immediate ut tali procedunt quaecunque Deus operatur ad extra: sic vis spirandi constituit Patrem & Filium in esse unius spiratoris, à quo ut tali immediate procedit Spiritus sanctus. Denique licet actus omnipotentiae est aequè primò & principaliter & immediate trium personarum divinarum, cum ea tantum differentia, quòd Pater sine reali productione, aut communicatione, illam habet ex se: Filius verò à patre: & Spiritus sanctus ab utroque: unde Pater dicitur aliquando creatore per Filium, & per Spiritum sanctum: sic actio spirandi est aequè primò, & principaliter, & immediate, Patris & filii: cum ea differentia, quòd Pater habet eam spirandi sine productione reali, vel communicatione; Filius verò à Patre illam accipit. Cuius rei significandae gratia D. Augustin. lib. 15. de Trinit. cap. 17. ait Spiritum sanctum principaliter procedere à Patre. Quod D. Thom. ita interpretatur *quæst. 36. art. 3. v. illud, principaliter, nihil sit aliud, quàm producere per virtutem à se, & non aliunde acceptam.*

Ceterum vis spirandi licet identicè immediate sit idem realiter cum vi generandi, & cum termino eius formali: Effert tamen ad utroque virtualiter: ut ex eo aperte liquet, quòd vis generandi non communicatur filio, vis autem spirandi illi communicatur. Item, vis generandi generat, terminus illius generatur: vis autem spirandi non generat filium, à quo non distinguitur realiter, neque generatur aut producitur, cum non distinguatur à patre filium producente: sed tantum manat virtualiter & legitè à volitione essentiali: sicut vis generandi emanat virtualiter ab intellectione essentiali, sine via reali productione. Sed neque intrinsecè & formaliter includitur vis spirandi in rationibus propriis Patris & Filii, secundum quas hic generatur, & ille generat: sed tantum importatur, & consequenter se habet, quatenus de ratione Patris & Filii est dare & accipere naturam cum fecunditate, & ultra terminum immediatum suae relationis (qui sunt ipsimet ad invicem) debent respicere alium nempe Spiritum sanctum. Quare neque ab illis, ut talibus immediate secundum rationem, est actio spirandi, sed à virtute spirativa, ut tali quæ est fecunditas distincta ratione à fecunditate intelligentiæ, & ab ipsius termino, præcisè sumptis. Unde eam oppositio originis Patris & Filii ad Spiritum sanctum, secundum proprias rationes, est mediata secundum rationem: immediata tamen secundum rem, quatenus ad quod additur

& præsupponitur spirationi per personam seu fecunditatem intelligentiæ, aut per terminum eius formalem, est idem realiter per se immediate cum virtute spirandi.

Hinc facile diluitur argumentum Graecorum: Si Spiritus sanctus procederet à Patre & Filio, procederet ad illis ut à duobus principis. Quod non magis requiritur, quàm opera ad extra procedere à tribus personis divinis; ut à tribus principis. Sicut enim tres personæ constituunt unum principium ad extra, per unam omnipotentiam: ita Pater & Filius constituunt unum spiratorem, per unam vim spirandi communem utrique. Et sicut Pater & Filius sunt unus Deus, propter unitatem formæ significatæ per hoc nomen, Deus: ita sunt unum principium Spiritus sancti, propter unitatem proprietatis significatæ hoc nomine, principium: ut rectè ait S. Thom. *quæst. 36. art. 4. in corp.*

Contrarium sequitur. Suarez lib. 10. cap. 4. Valent. disp. 2. quæst. 19. punct. 5. column. 3. Cungi disp. 11. dub. 7. & quidam alii, qui affirmant Spiritum sanctum immediate, etiam secundum rationem procedere à Patre & Filio, quæ tales sunt, & ut sunt supposita diversæ prius origine constituta propriis relationibus. Primum eorum argumentum est: quia idem est sufficiens & immediatum principium productionis per voluntatem, quod est principium productionis per intellectum. Ergo pater sicut immediate generat, ita & spirat. Secundo, Spiritus sanctus ex vi suæ proprietatis habet relationem habitudinem directam & immediatam ad Patrem & Filium, secundum proprias eorum rationes, ut ab illis per se distinguatur. Ergo procedit immediate à Patre & Filio, quæ talibus. Tertio, Spiritus sanctus per se immediate respicit principium à quo procedit. Hoc autem principium non est hic Deus, non habita ratione personarum: sicut est in creaturis: sed necessaria conditio est ut personaliter subsistat, quòd Spiritus sanctus distinguatur à cæteris personis. Ergo Spiritus sanctus respicit per se immediate illas personas. Quarto, Spiritus sanctus procedit à Patre & Filio ut nexu, quidam illorum, & ut amor unitivus duorum: est D. Thom. q. 37. art. 1. ad 3. Atqui nexu essentialiter & immediate duorum est. Amor item perfectus & unitivus non potest esse, nisi inter duo. Ergo, &c. Confirmatur ex D. August. lib. 6. de Trinit. cap. 5. ubi sic habet: *Manifestum est quòd aliquis duorum est, quo uterque coniungitur, quo genitus à genitore diligitur, genitoremque suum diligit.*

Ad primum Respondeo negando procedens de immediate secundum rationem. Nam scilicet est virtualiter

23.
Vis spirandi
di. Effert
virtualiter
virtute generandi,
&
ab eius termino.

Solutio
arguente
contra
fratres.

Ita respicit
v. d. d. d.
1. d. d. d.
corruptis
pro, non
aliqui duo
rum est.

26.

& logicè fecunditas intelligentiæ, & alia fecunditas voluntatis sic aliud est principium sufficiens & immediatum productionis per intellectum, & aliud per voluntatem. Ac Filius quidem est principium per voluntatem, & non per intellectum. Quare manifestè hæc differunt.

Ad secundum Respondeo, Spiritum sanctum non referri immediatè secundum rationem ad Patrem & Filium, quoad rationes eorum, proprias fecunditatis intelligentiæ, aut termini ipsius, præcisè si supponas: sed ut ad spiratorem. Quod quomodo sufficiat ad distinctionem realem Spiritus sancti ab illis, superiori sectione in fine dictum fuit.

Ad tertium Respondeo, Spiritum sanctum respicere immediatè suum principium immediatum, quod non est hic Deus, sed est spirator. Quæ ratio præsupponit quidem fecunditatem intelligentiæ, atque ipsius terminum: adeoque præsupponit Patrem & Filium, ut personas distinctas: sicut enim intellectio prior est volitione: sic fecunditas intelligentiæ prior est fecunditate volitionis: & productio per fecunditatem intelligentiæ, est prior productione per fecunditatem volitionis. At non est mera & prima ratio Patris & Filij: unde nec illos Spiritus sanctus immediatè respicit secundum primam illam rationem fecunditatis intelligentiæ, aut termini illius præcisè: sed tantum remotè & mediatè: nempe mediantè spiratione actiua, quæ ratione distinguitur à propriis rationibus fecunditatis intelligentiæ & termini illius.

Ad quartum Respondeo, Spiritum sanctum ex vi suæ processionis esse quidem nexum Patris & Filij: sed nimirum quatenus est terminus vnus spiratoris, in quo adunantur Pater & Filius. Itemque esse amorem vnitiuum, quatenus primò & immediatè naturam accipit sub ratione amoris, quo Pater & Filius se amant essentialiter, atque vnionentur, non tantum affectiue, sed etiam substantialiter, quatenus sunt vnicus amor, sicut & vnica voluntas & essentia. Hic autem nexus & amor, licet sit immediatè duorum obiectiue, & formaliter: non tamen productiue. Quemadmodum etiam intellectus & volitio essentialis est, quidem plurimum formaliter & obiectiue: quia formaliter conuenit tribus personis, & ad obiecta infinita tendit: eo tamen modo, quo emanant virtualiter & metaphysicè, non est immediatè intellectus nisi ab vnico intellectu; & volitio, à voluntate vnica, tribus personis formaliter communi.

Præcedentem doctrinam confirmat sanctus Augustinus lib. 5. de Trinitate cap. 14. quem citat D. Thom. 9. 36. a 4. §. Sed contra, vbi sic ait: Sicut Pater, Filius, & Spiritus sanctus sunt vnium principium creatorum: ita Pater & Filius sunt vnium principium Spiritus sancti: quia delictet, sicut immediatè creatur per omni-

potentiam, in qua tres personæ vnæ sunt: ita spirant immediatè per fecunditatem voluntatis, quæ eadem est in Patre & in Filio.

SECTIO IV.

Utrum Spiritus sanctus per se requirat ex vi sua processionis formaliter duas personas spirantes.

Nota primo sententiam questionis, & utrum processio Spiritus sancti, quatenus talis est, & ex propria sua ratione formali, postulet duo supposita ex parte principij, quæ per se conferant ad Spiritus sancti productionem. Per se, inquam, quarto modo ex illis, quatuor quos Aristoteles enumerauit lib. 1. Posterior. cap. 4. & lib. 5. Metaphys. cap. 18. qui est, per se in causando. An verò potius illa multitudo suppositorum se habeat per accidens ad productionem Spiritus sancti: ita ut si per impossibile vis spirandi esset in vnica persona, non minus produceret Spiritum sanctum. Quemadmodum Trinitas personarum diuinarum per accidens se habet ad creationem: Quia si per impossibile Deus esset vnicus in persona, æque ac in essentia; omnipotentia illi conueniens essentialiter, non minus valeret & sufficeret ad creandum.

Nota secundò, id quod rectè aduertit Vasq. disput. 150. cap. 1. fieri posse ut duo per se, ac necessariò inter se coniungantur, aut conueniant in primo aut secundo modo dicendi per se, id est, sicut proprietates coniunguntur essentia, & essentia proprietatibus: & tamen non coniungantur aut conueniant in quarto modo, qui in eo consistit, quòd effectus prædicetur de causa per se; aut vice versa, causa per se dicatur de effectu. Et quidem nemo dubitat virtutem prædicendi: qualis nunc est, & qualis tantum possibilis esse re ipsa identificatam duobus suppositis, necessariò & per se, id est, non per accidens & contingenter: ita ut ex se postulet summa necessitate intrinsecam & naturalem, identificari tum essentia, tum personatibus Patris & Filij, quibuscum non habet oppositionem aliquam. Omnia enim attributa diuina sunt ex summa necessitate intrinsecam identificabilia inter se, quantum fieri potest: id est, quando non impeditur oppositio relatiua originis. Non est autem hæc oppositio inter spirationem actiuam, & personalitates Patris & Filij. Sed difficultas est, & dissensio inter Theologos, an virtus spirandi per se postulet in causando, id est, ex propria & formali ratione productionis Spiritus sancti, identificari Patri & Filio: ad que processio Spiritus sancti ex formali sua ratione requirat duas personas spirantes, tanquam per se necessarias ad spirandum.

29.
Status
questionis

30.

NO
T
A

ita ut vna sine alia non sufficeret? An verò
potius virtus spirandi postulet quidem per
se in essendo identificari Patri & Filio:
per accidens tamen id se habeat in cau-
tando: quia non minus produceret Spiritum
sanctum, si per impossibile vni soli
persona identificaretur. Quemadmodum
omnipotentia divina per se quidem in
essendo postulat esse in tribus suppositis:
ad tamen se habet per accidens ad crea-
tionem. Nam creatura non pendet,
neque procedit à tribus illis suppositis,
vt tria sunt: sed vt sunt vnus crea-
tor, ratione eiusdem omnipotentia, quæ
si esset in vnico supposito, non minus ope-
raretur.

31. Nota tertio, dupliciter posse nos loqui
de virtute spirandi, & de Spiritu san-
cto. Primò, de illa virtute, & de illo
Spiritu qui nunc est, quique solus possi-
bilis est: nam omnis alius est chimericus
& impossibilis. Secundò, de virtute spi-
randi & de Spiritu sancto qui per lo-
cum intrinsecum supponitur fore in eo
casu, quo Spiritus sanctus ab vnica per-
sona procederet; puta à solo Patre. Nam
in eo casu non foret eadem numero &
specie virtus spirandi, quæ nunc est, ne-
que idem Spiritus sanctus, vt ostendimus
causò mox.

32. His præmissis, Dico primò Spiritum
sanctum qui verè est, per se requirere
ex vi suæ processionis formaliter duas
personas spirantes. Hanc assertionem in-
feruat D. Thom. Quæst. 36. art. 4. ad pri-
mum, vbi docet Spiritum sanctum proce-
dere à Patre & Filio vt sunt plures, quia
procedit ab eis vt amor vnitius duorum.
Clarius verò illam tradit in 1. dist. 11. q.
1. art. 2. & 4. cui subscribunt Capreolus
in 1. dist. 12. q. vnica contral. 4. Fer-
rariensis. 4. contra gentes cap. 25. Caieta-
nus, Bannes, Cumel, & alij Thomistæ 1.
p. q. 36. art. 4. Molin. ad eundem artic.
disput. 5. Suar. lib. 10. cap. 6. Vasq. disp.
150. cap. 2. Cuninga disput. 1. dub. 4.
Florauant. lib. 2. de Trinit. notat. 39.
Ruis dip. 71. sect. 1.

33. Probatur primò, quia Spiritus sanctus
qui nunc est, ex formali, & propria ratio-
ne sua opponitur relativi Patri & Filio,
in quantum talibus, ideoque distinguitur
realiter ab illis vt talibus, & non tantum
prout sunt vnus spirator. Ergo Spiritus
sanctus ex formali & propria ratione sua,
adeoque per se & formaliter, respicit Pa-
trem & Filium in quantum tales vt plu-
res personas à quibus ducit originem.
Nam relatiua oppositio in diuinis non est
alia, quam oppositio originis. Confir-
matur, quia omnis relatio respicit per se
formaliter & ex propria ratione sua, ter-
minum suum adæquatum: est enim essen-
tialiter respectus ad illum. Atqui pro-
prietas Spiritus sancti est relatio ad Pa-
trem & Filium, etiam vt tales: ergo pro-

prietas Spiritus sancti respicit per se for-
maliter, & ex propria sua ratione, Pa-
trem & Filium, etiam vt tales. Atqui
id quod conuenit Spiritui sancto secun-
dum suam proprietatem, conuenit illi per
se ex vi suæ processionis: quippe quæ per
se directè & formaliter tendit ad Spi-
ritum sanctum vt est talis per se, distin-
cta à duabus aliis. Ergo Spiritus sanctus
per se requirit ex vi suæ processionis for-
maliter Patrem & Filium vt tales, ad spi-
randum. Confirmatur secundò, quia nisi
Spiritus sanctus procederet à Patre & Filio,
non distingueretur ab illis, vt ostendimus
sect. 2. Atqui Spiritus sanctus per se & ex
propria sua ratione distinguitur realiter à
Patre & Filio. Ergo per se, & ex propria
sua ratione procedit à Patre & Filio.
Ergo ex vi suæ processionis per se requirit
plures personas, Patris scilicet & Filij, à
quibus procedat. Nec obest quòd non
procedit immediate ab illis quæ talibus, vt
probauimus sect. precedenti. Potest enim
nihilominus eò præsupponere necessariò,
tanquam medicè spirantes, eosque vt tales
respicere.

34. Probatur secundò quia Spiritus sanctus
ex vi suæ processionis procedit vt amor
mutuus personalis, & nexus duorum vt
mutuò amantium, vt docet sanctus Thomas
locis suprà cit. post S. Augustin. tractatu
105. in Ioan. Verbis à Prospero relatis
sententia 371. Spiritus sanctus est spiritus
Patris & Filij, tanquam charitas substan-
tialis & consubstantialis amborum. Et Con-
cil. Toletan. XI. in confessione fidei:
Simul ab vtrisque Spiritus sanctus processisse
monstratur: quia charitas siue sanctitas amborum
agnoscitur. Atqui nexus est essentialiter
inter duo, & amor mutuus, est per se
ac necessariò inter duos se amantes reci-
procè. Ergo Spiritus sanctus qui ex vi
suæ processionis est nexus Patris & Filij,
& amor mutuus notionalis illorum se re-
ciprocè amantium, requirit per se ex vi
suæ processionis plures personas à quibus
procedat. Neque satisfacit, quòd respon-
deri posse ait Suar. suprà num. 4. Patres
tantum dicere Spiritum sanctum esse nexum
Patris & Filij: sed non dicere hoc ei
per se conuenire, & per se procedere vt
talem. Nam Toletan. XI. non tantum
asserit ita esse: sed ait Spiritum sanctum
ided esse ab vtrisque, quia charitas am-
borum est: id est, necessarium esse vt ab
vtrouque procedat, quia est charitas, seu
mutua inter ipsos amicitia. Si autem ne-
cessarium est Spiritum sanctum procedere
ab illis vt talibus, per se ab illis procedit
vt pluribus & distinctis. Eodemque
sensu D. Augustin. ait, Spiritum sanctum
esse spiritum Patris & Filij, originaliter
scilicet, tanquam charitatem consubstan-
tialem amborum. D. Thomas autem ex-
presse asserit Spiritum sanctum procedere
à Patre & Filio, vt amorem vnitiuum

duorum. Ideo procedere ab illis ut plures sunt.

35. Probant aliqui tertio hac ratione, quia Spiritus sanctus, ex sua propria ratione procedit per viam voluntatis. Adeoque præsupponit alteram processionem, quæ est per viam intellectus. Atque ita præsupponit personam Patris & Filij, quarum una procedit ab alia per viam intellectus. Sed hoc argumentum tantum probat, si nihil aliud addatur, esse ordinem inter processionem Filij & Spiritus sancti: & posito quod sint duæ, quodque intellectus sit secundus, æque ac voluntas; processionem intellectus esse ratione priorem; ac propter illam prioritatem, secunditatem spirandi reperiri in duobus suppositis. Sed non probat secunditatem spirandi requirere per se ut intellectus sit secundus, ita ut si per locum intrinsecum intellectus non esset secundus, & tamen voluntas esset secundum, non produceretur idem Spiritus sanctus qui nunc est: quod certe non fieret, si secunditas intellectus usque terminus per se requireretur. Nam productiones diuinæ nequeunt esse, neque bene concipi esse, deficiente principio per se necessario. Aliud verò est intellectum diuinum esse re ipsa secundum, æque ac voluntatem: esseque ordinem rationis inter eorum secunditates: & aliud, secunditatem voluntatis per se postulare ut intellectus sit secundus, & habere hunc ordinem rationis & subordinationem ad illius secunditatem. Argumentum allatum probat primum: sed non secundum, de quo nunc quæstio est. Aliud item est actum voluntatis, cuius est spirandi vis, ex propria ratione, & per se præsupponere actum intellectus: quia non potest ferri in incognitum: & aliud, præsupponere illum esse secundum ad intra, & potentem ad generandum, aut actu generare.

36. Dico secundò: posito per locum intrinsecum quod voluntas esset secunda, eiusque secunditas esset in sola prima persona, illa sufficeret ad spirandum amorem notionalem. Sed ille non esset idem cum Spiritu sancto qui nunc est. Et consequenter non esset eadem secunditas quæ nunc est. Prima pars huius assertionis est Molina. quæst. 36. artic. 2. disp. 3. ad 3. argum. Suarez lib. 10. cap. 6. num. 5. & Cuniga disput. 11. dub. 4. num. 1. in dicto dubio 3. membro 1. num. 3. Neque contradicit illi D. Thomas locis in priori assertionem citatis, quia loquitur ibi tantum de Spiritu sancto qui re ipsa est: non autem de illo qui concipitur fore per locum intrinsecum, in casu impossibili. Quin potius idem Sanctus Doctor, aliique omnes Theologi, illam supponunt, quando quærent, an Spiritus sanctus distingueretur à Filio, si non proce-

deret ab illo. Supponunt enim non sequi per locum intrinsecum voluntatem fore infecundam, & non posse producere amorem aliquem notionalem, quamuis sola prima persona produceret. Ratio eiusdem partis est, quia sicut in nobis Verbum, id est, actus intelligendi, & amor non postulant produci à diuersis personis: sed potius ab una & eadem: imò etiam, ut ostendimus alibi, ab uno eodemque vitali & substantiali principio, quod unum idemque cognoscit & amat: ita in Deo, quod amor notionalis procedat à diuersis personis, nõ est per se ex ratione amoris abstractè sumpti: neque sequitur per locum intrinsecum, quod nisi essent plures personæ habentes spirandi secunditatem, non posset eadem intelligere & velle notionaliter, id est, producere Verbum & amorem notionalem. In quo tamen casu non esset realis distinctio inter Verbum & amorem notionalem, quemadmodum non esset inter principia dicendi & spirandi ratione tantum diuersa, ut ostendimus lect. 2.

Ex quo probatur id quod diximus in 2. parte assertionis: nimirum amorem illum notionalem non fore eundem cum Spiritu sancto qui nunc est: quia Spiritus sanctus qui nunc est, ex sua propria & formali ratione opponitur relatiuè pluribus personis, id est, Patri & Filio, ut talibus illosque respicit, non modò ut sunt vnus spirator, sed etiam ut sunt Pater & Filius, tanquam terminum adæquatum suæ relationis personalis. Et in eo casu non opponeretur relatiuè Filio: quia non produceretur ab illo. Ergo non haberet eandem relationem, quam nunc habet. Ergo non esset eadem persona quæ nunc est: quia per illam relationem constitueretur in esse huius personæ. Non esset, inquam, eadem persona, non modò numero, sed neque specie quodammodò. Nam relatio quæ pro termino adæquato, per se necessario habet Patrem & Filium, quæ tales, & quæ spirantes, differt plus quam numericè ab ea quæ pro termino adæquato haberet solam primam personam ut spirantem. Recolendum quæ est id quod diximus disput. 25. lect. 7. in fine, proprietates Patris & Filij differre plus quam numero, & quasi specificè inter se. Vnde relatio Spiritus sancti quæ per se atque ex propria ratione necessario respicit Patrem & Filium, etiam secundum suas proprietates, habet terminos quasi specie differentes.

Hinc sequitur tertia pars assertionis, quæ diximus secunditatem spirandi non fore in eo casu eandem quæ nunc est. Nam sicut terminus secunditatis esset substantialiter, & quasi specificè, diuersus ab eo qui nunc est, ita & secunditas, quæ est illi termino proportionata, & ex propria quidditate determinata ad illum producendum, atque illi

7. Ille tamen amor notionalis nõ fore eundem cum Spiritu sancto qui nunc est.

3. que vis illa spirandi fore eandem quæ nunc est.

commenta ita vt nullum alium possit producere, sed sit in ordine ad illum solum quidquid est.

SECTIO V.

Soluntur argumenta contraria sententia.

39.
Scotus.
Gabriel.
Durand.

Contra primam assertionem sentiunt Scotus i. dist. 12. q. 1. Gabr. ibidem q. 2. art. 2. & Durand. dist. ij. q. 3. existimantes Spiritum sanctum qui nunc est, non per se requirere ex vi suae processionis plures personas à quibus procedat: sed esse per accidens ad illius productionem quod fecunditas spirandi reperitur in duabus personis sicut ad productionem creaturarum quae nunc sunt, per accidens est quod omnipotentia sit in tribus suppositis diuinis: quia non minus eodem numero & specie creantur, si omnipotentia esset in unico supposito. Fundamentum & modus id explicandi & probandi, quo vitur Durand. fuerunt a se refutata. Scoti vero argumenta haec sunt.

40.
Argumenta
contra
sententiam.

Primo, virtus spirandi est tota & integra in qualibet diuinorum personarum: neque est perfectior in duabus simul, quam in vnica. Ergo ad spirandum est illi per accidens quod sit in duabus. Nam quilibet virtus, aequè perfecta, perinde operatur, siue sit in vno, siue in pluribus suppositis. Secundo, sicut se habent tres personae diuinae ad creandum per omnipotentiam: ita se habent duae primae personae ad spirandum. Atqui tres personae non per se requiruntur ad creandum, ex vi creationis, sed omnipotentia aequè ageret, quamuis esset in vnica persona. Ergo duae primae personae non requiruntur per se ad spirandum, sed aequè ageret vis spirandi, quamuis esset in vnica. Tertio, si per se possibile prima persona non esset fecunda per intellectum, & tamen esset fecunda per voluntatem sicut nunc est, produceret aequè ac nunc eundem amorem necessarium, qui est Spiritus sanctus. Ergo quae nunc duae personae illum producant, non est quia per se requiruntur ad spirandum: sed tantum quia intellectus est fecundus ratione prius, quam voluntas: & processio per voluntatem supponit processionem per intellectum, quae est generatio filij habentis cum patre voluntatem fecundam. Quarto, si quae esset ratio, cur spiratio requireret per se duas personas, esset maxime quia Spiritus sanctus procedit vt nexus & amor mutuum duorum. Sed illa locutio nihil addit amori essentiali (qui totus est in qualibet persona) praeter relationem rationis, quae nullam perfectiorem additionem neque potest necessarium requiri ad spirandum, siue vt conditio, siue vt virtus spirandi. Ergo &c. Quinto,

sequeretur ex opposito quamlibet & duabus personis non esse principium completum & perfectum Spiritus sancti: sed tantum parziale & imperfectum alterumque altero indigere. Hoc autem est absurdum & inconueniens.

Ad primum Respondet, negando consequentiam. Ad cuius probationem dico assumptum verum esse de virtute quae potest eadem & aequè perfecta esse tam in vno, quam in pluribus suppositis. Sed impossibile est virtutem spirandi fore eandem quae nunc est, si esset tantum in vno supposito, vt ostendimus num. 37. & 38. Ad secundum respondet, aliqui concessa maiore, negando minorem. Tum quia, inquit, absurdum est dicere, nos per accidens esse creaturas totius Trinitatis, eique tantum per accidens debere nostrum esse. Tum etiam quia de essentia creationis est esse ab omnipotentia diuina. Ergo & ab omnibus suppositis connaturalibus omnipotentia. Nam productio procedens ab aliqua vi producendi, per se procedit à supposito connaturali praedicatae virtutis. Ita Cuniga dubio supra citato, num. 7.

Sed melius alij, concessa maiore, negant minorem. Nam vt omnipotentia sit qualis, & quam perfecta nunc est, ad operandum quidquid operatur aut operari potest, non requirit ex vi creationis esse in tribus suppositis: ita vt si per locum intrinsecum concipiatur esse in vnica persona, non possit concipi aequè sufficiens ad creandum quicquid nunc creare potest: essetque re ipsa sufficiens, si ita existeret à parte rei per locum intrinsecum, id est, per suppositionem impossibilem quidem, sed tamen non destruentem semetipsam. At verò vt vis spirandi sit ea quae nunc est, sufficitque ad producendum terminum realiter distinctum à patre & filio, necessarium postulat esse in patre & filio. Neque vtget id quod in contrarium opponit Cuniga. Respondeo enim esse quidem absurdum, & contra fidem, dicere nos per accidens tantum esse creaturas totius Trinitatis, ratione essentiae & omnipotentiae, quam tota Trinitas & singulae personae includunt essentialiter: sed non esse absurdum, imò communiter assertum à Doctoribus, tres hypostases diuinas non esse per se causas creaturarum, secundum id quod addunt omnipotentiae, quae realiter distinguuntur ab inuicem. Qua de causa Theologi communiter cum D. Thoma q. 32. art. 1. docent mysterium Trinitatis non posse naturaliter cognosci ex creaturis: quia creaturae procedunt à Deo, non quae trinus, sed quae vnus est. Vnde possunt quidem nos dicere in cognitionem suae causae, id est, Dei quae vnus est: at non Dei quae trinus est, quia non causat vt talis. Non est etiam verum id quod vltimo addidit idem auctor, in

sensu quem inchoat illud videlicet quod procedit ab aliqua virtute producendi, per se procedere à supposito connaturali prædictæ virtutis. Quamvis enim per se procedat à tali virtute, & à supposito prout illa constante, siue ratione illius, & secundum illam: non tamen quatenus suppositum est, vnum aut multiplex. Atque ita licet creatio sit per se actio omnipotentis, & creatura ab illa procedat vt causa per se sui esse: secus tamen à tribus hypostasis & personis diuinis, & talibus, quibus omnipotentia connaturalis est.

43. **Tertium argum. diluatur.**
Ad tertium Respondeo, Maiorem procedere ex hypothesi deſtrente ſeipſam, & tollere locum intrinſecum vt lex ad argumentatum. Est enim impoſſibile intellectum diuinum non eſſe fecundum, ac proinde non eſſe Patrem & Filium: & tamen voluntatem eſſe fecundam ſicut nunc eſt, id eſt, eadem & æquali fecunditate ad producendum Spiritum ſanctum, realiter diſtinctum à Patre & Filio. Ad quartum nego minorem. Quod enim Spiritus ſanctus, procedat vt nexus & amor mutus duorum, nempe Patris & Filij, addit amori eſſentiali eiusque perfectioni reale aliam perfectionem: nimirum quod Pater & Filius, per amorem eſſentialem, quo ſe mutuo diligunt, ſint fecundi ad producendum amorem notionalem realiter ab utroque diſtinctum, quo amore notionali ſe mutuo diligunt, quatenus illi communicant eſſentiam primò & immediate ſub ratione amoris eſſentialis, quo ſe mutuo amant. Sicut Pater dicitur omnia intelligere verbo notionali, quia primò & immediate communicat illi eſſentiam ſub ratione intelligentiæ, quæ formaliter omnia intelligit.

44. **Pater eſt principij completum ſpirandi forma: & Filius ſimiliter.**
Ad quintum, nego primam partem maioris. Qualibet enim ex duabus perſonis eſt principium completum formaliter: quia habet totam fecunditatem ſpirandi, quæ vita eademque eſt tota in qualibet perſona. Licet ex propria ſua ratione, & ſecundum perfectionem per ſe ſufficientem ad ſpirandum Spiritum S. qui nunc eſt, non poſſit eſſe in vna, quin ſit etiam in alia, propter rationem ſapientis alſatam. Ad ſecundam partem maioris dico non propterea alteram perſonam altera indigere: ſed eſſe tantum perfectiſſimam connexionem & exigentiam mutua, in eo quod Pater non poſſit ſpirare ſine Filio, & vice verſa. Sicut non eſt indigentia, ſed mutua exigentia & connexio perfectiſſima, quod Pater non poſſit ſubſiſtere ſine Filio, nec Filius ſine Patre.

præcipue ſunt. Primum eſt nomen Spiritus S. de quo D. Thom. q. 36. art. 1. vbi ait: nomen illud de ſe quidem eſſe commune tribus perſonis: quarum qualibet propter immaterialitatem eſt Spiritus, & propter ſummam bonitatem eſt ſanctiſſima: ſed per appropriationem tribui ſpecialiter tertiæ perſonæ procedenti per viam amoris. Primò, quia, vt ait D. Auguſtin. lib. 15. de Trin. cap. 19. *Qui communis eſt ambobus, id vocatur ipſe proprie, quod amorem communiter.* Secundò, quia nomen Spiritus in rebus corporeis impuſſum & motionem ſignificare videtur. Nam flatum, & ventum, ſpiritum nominamus. Eſt autem proprium amoris, quod moueat & impellat voluntatem amanti in amatum. Sanctitas verò illi rebus tribuitur, quæ ad Deum ordinantur. Quia igitur tertia perſona Trinitatis procedit per modum amoris, quo Deus velut obiectum præcipuum amatur principaliter; conuenienter Spiritus ſanctus nominatur.

46. **Dicitur etiam amor.**
Secundum eſt, nomen amoris, de quo D. Thom. q. 37. De illo autem, vt de nomine verbi reſpectu ſecundæ perſonæ, ſum proportionem philoſophandum eſt. Nimirum amorem hinc ſumi notionaliter: & amorem tribui ſpecialiter tertiæ perſonæ, quia vi ſuæ productionis procedit per viam amoris, & identificatur primò & immediate eſſentiæ diuinæ vt amori. Item hinc amorem eſſe quidem etiam creature, obiectiue, non tamen productiue. Ac ſicut Filius non eſt Verbum, quo Pater & Deus formaliter intelligit: ſic neque Spiritum S. eſſe amorem illum, quo Pater & Filius formaliter diligunt. Quo verò ſenſu dici poſſit, Patrem & Filium diligere ſe Spiritu ſancto, alibi expoſuimus. Nimirum quia producendo Spiritum S. per viam voluntatis, communicant illi naturam primò & immediate, ſub ratione amoris eſſentialis, quo ſe mutuo diligunt. Sicut Pater dicitur omnia intelligere Verbo, quia communicat illi primò naturam ſub ratione intelligentiæ eſſentiæ omnium rerum, per quam ipſe omnia intelligit.

47. **Pater & Filius vt ſe diligant Spiritu ſancto.**
Addunt aliqui Patrem & Filium diligere ſe Spiritu ſancto, non tantum in ſenſu prædicto, qui eſt veluti cauſus in genere cauſæ efficientis: ſed etiam in ſenſu formalis, iſque dupliciter. Primò, identice: quia negari non poſſit Spiritum S. eſſe idem realiter cum amore eſſentiali, quo Pater & Filius ſe formaliter diligunt. Secundò, quia duobus alijs modis explicatur, quid ſit diligere formaliter. Vnus eſt, proprie & formaliter diligere actu interno & vitali. Et hoc ſenſu Pater & Filius non ſe diligunt formaliter Spiritu ſancto: ſed actu eſſentiali, communi tribus perſonis. Alter eſt, quo diligere ſignificat, dilectione ſecundum eſſe, hoc eſt, impendere dilectionem: quemadmodum ſolemus dicere, diligere opere, id eſt, reddere amorem fecundum amoris fructibus. Et hoc ſenſu

SECTIO VI.

De nominibus Spiritus sancti.

45. **N**omina quibus veluti proprijs tertia perſona Trinitatis appellari ſolet, tria Tomus I.

Pater & Filius diligunt se formaliter Spiritu sancto, quatenus edunt fructum illum & fontem amoris essentialis, quo se mutuo diligunt. Sed contra primum dico, Patrem & Filium esse realiter idem cum amore essentiali, ac sic ac Spiritum sanctum. Et tamen personae divinae non dicuntur se mutuo diligere Patre aut Filio. Ergo aliunde petitur modus ille loquendi Patrum & Theologorum. Contra secundum oppono, etiam si, & maxime dona praecipua supernaturalia unionis hypostaticae, gloria, gratiae sanctificantis, & similia, esse fructus amoris divini, & Deum per illa impendere suam dilectionem. Neque tamen propterea sancti Patres & Theologi dicunt Patrem & Filium se diligere creaturis: sicut dicunt se diligere Spiritu sancto. Ergo non bene declaratur hoc modo sensus illius propositionis.

48. Cur etiam dicatur Donum? Coniungitur quid sit?

Tertium est, nomen Doni, de quo S. Thom. q. 38. Donum autem generatim significat bonum quod alicui gratuito & liberaliter tribuitur, aut tribui potest. Si tribuitur, est donum actu. Si nondum tribuitur, sed tantum potest tribui, est donum appetitine. Habet autem donum duplicem habitudinem. Alteram ad eum a quo tribuitur, nisi sit idem penitus cum illo: potest enim idem seipsum libere donare. Alteram ad eum cui tribuitur. Inter dona vero primum ac praecipuum quod alicui datur, est amor quo volumus ei cetera bona. Unde amor habet rationem primi & praecipui doni, per quod cetera omnia dona gratuito donantur. Quare cum Spiritus sanctus procedat ut amor, procedit in ratione primi doni, ideoque specialiter donum appellatur. Quamquam etiam Pater & Filius, & Deus ipse ut unus, seipsum dare potest: & Pater etiam dare Filium, iuxta illud Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, ut unigenitum suum unigenitum daret: Et cap. 6. Mulier si sciret donum dei, & quis est qui dicit sibi, da mihi bibere. Item prima ratio donandi aliquid liberali & perfecte ratione, est amor: quia haec donatio est solum ad beneficiendum alteri ex voluntate libera & gratuita. Quando ergo res aliqua non tantum est donabilis, sed etiam in seipso includit amorem; singulari ratione includit rationem doni. Hoc autem convenit Spiritui sancto specialiter ratione seu productionis: ergo &c.

49. Spiritus S. potest dici aliquatenus imago sui principii?

Quaes, an etiam dici possit Spiritus S. imago sui principii, sicut Filius dicitur imago Patris? Respondeo, posse aliquatenus: est enim non omni, & eadem ratione, qua Filius; nec eque proprie & perfecte. Prima pars declaratur. Quia Spiritus S. est aliquid distinctum a suo principio, & ab eo procedens ut simile in natura, atque eiusdem naturae cum suo principio ex vi sua processione. Hoc autem sufficit ad rationem imaginis, ex D. Thom. q. 35. art. 1. in corp. Ideoque D. Basl. lib. 5. contra Eunom.

cap. 12. et lib. de Spiritu S. Athanas. in epist. ad Serapion. Episc. Tmuseos, & Gregor. Nyssen. in vita S. Gregorij Thaumaturgi, non dubitarunt Spiritum sanctum vocare imaginem Filij. Quod etiam notavit Sanctus Thom. q. 35. art. 2. in corp. ubi addit hanc esse opinionem Patrum Graecorum: & non negat Spiritum sanctum, hac ratione dici posse imaginem, sed tantum alia intentionali propria Filij, de qua infra. Nec obest quod in Scriptura nomen imaginis non tribuitur Spiritui sancto, sed Filio. Nam neque in Scriptura exprimitur quod Spiritus sanctus procedat a Patre & Filio tanquam ab uno principio. Quemadmodum autem ex Scriptura colligitur, quod procedat a Filio tanquam ab uno principio cum Patre: ita colligitur quod procedat eis similis in natura, quod ad imaginem sufficit.

Contrarius sentiunt S. Bonavent. Henric. Capreol. & alij quos refert & sequitur Vasq. disp. 147. cap. 2. ubi opponit primo, sanctos Patres affirmare Filium solum esse imaginem, citatque in hanc sententiam Athanasium Tert. 4. contra Arianos paulo post initium, & in epist. de Decretis Nicenae Synodi paulo ante medium: Hilar. lib. 7. de Trinit. sub finem, August. lib. 3. de Trin. cap. 2. & lib. 7. cap. vit. Ricard. de sancto Vi. lib. 6. de Trinit. cap. 19. & Rupertum lib. 2. de Trinit. in Gen. cap. 2. Respondeo primo August. male citari: nam priori loco non loquitur hac de re. In posteriore non videtur particula exclusiva, solum, ut neque Hilar. & Rupert. Respondeo 2. eundemmet Athanasium, & Basl. ac Greg. Nyss. locis paulo ante citatis affirmare oppositum. Patribus autem hac in re dissentientibus liberum est sequi alterutrum, quod probabilius apparet. Possent etiam aliqui Patrum conciliari, dicendo eos negare solum Spiritum sanctum, esse imaginem eadem speciali ratione, qua solus Filius est imago, nempe ut similitudo intentionalis expressa ad representandum suum principium. Idque omnino de Athanasio sentiendum est, cum sibi non contradicat.

Opponit secundo, Vasq. disp. eadem cap. 5. rationem imaginis in eo consistere, quod sit similitudo expressa ad representandum. Unde praeter productionem, & similitudinem, requiritur, ut productio fiat ex intentione representandi per se. Indeque Vasq. reddit rationem, cur Spiritus sanctus non sit imago: nempe quia Spiritus S. non representat alicui suum principium, sicut Filius Patri representat ipsum Patrem; aut saltem non ea intentione producit.

Sed contra, primo, non est de ratione imaginis, ut exprimat ex intentione representandi. Nam homo vel equus generatus naturaliter alium sibi simile, habet in eo imaginem, citra intentionem illam representandi. Deinde Pater divinus, non generat Filium ex intentione representandi. Nam intentio est

actus voluntatis. Filius autem non procedit ex actu voluntatis, sed ex actu intellectus, siue potius ex illius fecunditate naturaliter & necessario agente: Sin autem usq. per intentionem intelligat, tendentiam agentis ad producendum sibi simile in quo naturaliter quodammodo representetur: sicut Filius valet ad representandum Patrem naturaliter, ratione similitudinis naturalis: Ita Spiritus sanctus, ad representandum spiratorem. Quare negati non potest, quin Spiritus sanctus dici possit imago naturalis respectu sui principij.

32. Secunda pars responsi, quod nihilominus non possit dici imago omni ratione, quia Filius, neque tam perfecte, probatur, quia Filius ex vi sue processionis non tantum est eiusdem nature, sed etiam habet communem fecunditatem spirandi cum suo principio: Vnde eatenus est illi similis: quod non habet Spiritus sanctus. Deinde vi sue processionis est immediatus, & primus, intelligentia & expressio, vt Verbum, & similitudo intentionalis sui principij: quod Spiritui sancto non conuenit. Adde quod, vt

recte Suar. lib. 11. in fine, Filius procedit secundum rationem intelligentiam, quæ prior est ratione amoris, ac magis essentialis est: Essentia enim non ita primò est amor, ac intelligentia: & intelligentia est clui facies, & tanquam id, secundum quod primò & præcipuè Deus innoscitur. Attenen ex D. Thom. quæst. 35. art. 1. in corp. sufficit ad rationem imaginis, si aliquid ab alio procedat, vt simile in specie, aut in signo speciei, quale signum est, v. g. figura propria alicuius speciei, vt leonis, vel hominis. Spiritus autem sanctus accipit naturam diuinam primò & immediatè secundum rationem amoris, quæ ratio non est minor, quàm figura. Quare Spiritus sanctus, est imago aliqua ratione, licet non æquè perfecte, & propriè, loquendo etiam de similitudine naturali, ac Filii. Neque propterea sequitur Spiritum sanctum, si est imago, esse Filium, aut esse genitum: quia ratio generationis plus requirit, quàm processionem qualemcunque in similitudinem nature. Vt ostendimus disput. 24. sect. 9. Et eatenus de personis in particulari.

DISPUTATIO

TRIGESIMA PRIMA.

De cõparatione personarum cum essentia, & inter se.

- Sectio I. De personis quoad essentiam, relationes, & notiones comparatis.
 Sectio II. De personis inter se comparatis quoad aequalitatem.
 Sectio III. De personis inter se comparatis quoad prioritatem.
 Sectio IV. De personis inter se comparatis quoad circummissionem.
 Sectio V. De personis quoad missionem inter se collatis.

De materia huius disputationis agit S. Thom. quæst. 31. partim etiam quæst. 39. & quatuor sequentibus: In quarum primâ docet quomodo sit loquendum ad cauendos errores Arii & Sabellij, seu quæ voces vsurpandæ, aut vitandæ sint in hoc mysterio, in quo cum magna cautela & modestia loquendum esse monet: quia vt rectè ait August. lib. 1. de Trinit. cap. 3. Nec periculosius alicubi erratur, nec laboriosius aliquid quæritur, nec fructuosius aliquid inuenitur. In secunda disputat de cõparatione personarum cum essentia: docetque quomodo in ea idemificentur, non obstante distinctione reali inter se: & quomodo nomina essentialia, abstracta vel concreta, substantiua vel adiectiua, possint, aut non possint de personis prædicari. In tertia tractat de cõparatione personarum cum relationibus & proprietatibus: quomodo scilicet ad illas se habeant.